

УДК 316.35

О.В. ВОЛОШИН

ЦІЛЬОВІ МОЛОДІЖНІ РУХИ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку громадських молодіжних рухів у Росії, Білорусії та Україні, окреслено їх функціональні завдання. Охарактеризовано причини низької ефективності молодіжних громадських рухів в Україні. Запропоновано напрями підвищення ефективності таких рухів. Окреслено доцільність поширення практики молодіжних рухів з підтримки громадського порядку та наголошено на необхідності створення умов для їх нормативного закріплення.

Ключові слова: молодіжний рух, громадський порядок, підтримка, забезпечення, зарубіжний досвід, проблеми, необхідність, молодь.

Поглиблення економічної кризи, яке відбувається в сучасному українському суспільстві, викликає погіршення соціального самопочуття та призводить до зростання криміногенності. За даними сайту новин, рівень злочинності в країні лише за останній рік суттєво зріс. Так, станом на січень 2013 р. на 10 тисяч населення рівень злочинів був 23,9, тоді як у січні 2012 р. – 9,3 [1]. Відповідно, складність і суперечливість сучасних соціальних процесів порушує питання про вирішення цієї проблеми, при цьому не збільшуючи кількість правоохоронних органів та не перетворюючись на поліцейську державу (що також не можна вважати позитивним варіантом розвитку). На сьогодні існують ефективні форми спільної діяльності органів внутрішніх справ та громадян щодо охорони правопорядку: добровільні і козачі дружини, оперативні загони і загони сприяння міліції, у тому числі молодіжні. При цьому, на відміну від менш криміналізованої Білорусії [2], в Україні немає активного залучення громадськості до цього процесу. Привертає увагу, що Білорусія та Республіка Татарстан (Російська Федерація) розглядають як один із ключових напрямів залучення громадськості до вирішення цієї проблеми створення громадських організацій щодо забезпечення громадського порядку. Більше того, враховуючи той факт, що сьогодні молодь є найбільш активною частиною населення (яка до того ж не завжди перевантажена родинними обов'язками), її залучення до виконання відповідних завдань є найбільш продуктивним.

Сучасні вітчизняні умови також потребують залучення до охорони громадського порядку громадських утворень, у першу чергу, відповідних молодіжних рухів, однак при цьому на системне осмислення заслуговує характер такого залучення та забезпечення стійкого позитивного суспільного ефекту від діяльності відповідного виду.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан розвитку громадських молодіжних рухів у Росії, Білорусії та Україні.

При цьому варто відзначити, що відповідна діяльність може бути ефективно здійсненою переважно за рахунок активізації методів соціального стимулювання, адже механізм надання фінансової підтримки молодіжним громадським організаціям в реалізації їхніх соціальних програм не сьогодні не можна вважати достатньо ефективним. У Державному бюджеті на 2013 р. на “Здійснення заходів державної політики з питань молоді та державна підтримка молодіжних та дитячих громадських організацій” передбачено 14 593 тис. грн [3] (для організацій всеукраїнського рівня ці кошти щорічно передбачаються у Державному бюджеті України, для регіональних організацій – у місцевих бюджетах). На наш погляд, зазначених коштів для додаткового фінансування зазначеного напрямку недостатньо. Для молодіжних рухів існують також інші преференції, зокрема, передбачена пільгова система їх оподаткування як неприбуткових організацій, здійснюється державна інформаційно-методична підтримка; все це сприяє розвитку молодіжного руху, його кількісному і якісному зростанню. Однак перелічені важелі навряд чи можуть активізувати соціальну ефективність молоді, особливо стосовно специфічної діяльності – охорони громадського порядку. Існує потреба в пошуку й обґрунтуванні власне соціальних важелів активізації соціальної активності молоді щодо участі у русі, спрямованому на підтримку громадського порядку.

При цьому на сьогодні не тільки організації з підтримки громадського порядку потребують підтримки та допомоги. Як слушно зазначає О. Лісовець, вітчизняна модель організації молодіжних громадських утворень та рухів суттєво відрізняється від практики європейських країн, де консолідацію молодіжного руху здійснюють не аморфні координаційні збори із розмитими повноваженнями, а національні ради молодіжних організацій [4]. При цьому, враховуючи специфічний характер інтересів окремих груп молоді (зокрема, молоді, орієнтованої на участь у підтриманні громадського порядку), існують питання матеріального і фінансового забезпечення діяльності відповідних організацій. Це пов'язано з відсутністю ефективною системи державної підтримки громадських організацій і тим, що вони змушені самостійно шукати джерела фінансування своєї діяльності. З огляду на це постає проблема залежності таких молодіжних громадських організацій, яка зумовлює їх спонсорську орієнтованість. Виходячи із функцій, спрямованих на охорону громадського порядку, єдиним можливим спонсором цього руху може виступати Міністерство внутрішніх справ, питання фінансування якого також не є повністю вирішеним. Функціонування таких організацій як навколопартійних перетвориться нас пробу окремих політичних сил використовувати молодіжний рух як спосіб реалізації своїх вузькопартійних цілей. При цьому (особливо у сфері підтримання громадського порядку) акцент молодіжної організації на окремі по-

літичні цілі можна розглядати скоріш як загрозу ефективності молодіжного руху.

Проблеми розбудови такого руху стикаються також ще з однією проблемою відсутності єдиних завдань у різних молодіжних груп, що навіть залучені до певної спільної діяльності, однак територіально розташовані у різних містах.

Звертаючись до досвіду організації подібних рухів (у першу чергу, спрямованих на підтримання громадського порядку), слід, у першу чергу, аналізувати досвід Білорусії. У цій країні існують молодіжні загони охорони правопорядку (далі – МЗОП), які являють собою об'єднання членів Громадського об'єднання “Білоруський республіканський союз молоді”, що беруть активну участь у підтримці та охороні правопорядку, профілактики правопорушень серед неповнолітніх та молоді. Заслугує на особливу увагу той факт, що діяльність відповідних організації є досить змістовно нормативно регламентованою. Так, діяльність відповідних організацій відбувається відповідно до Законів Республіки Білорусія “Про участь громадян в охороні правопорядку”, “Про основи діяльності з профілактики правопорушень”, Постанови Ради Міністрів Республіки Білорусія “Про затвердження примірного положення про добровільну дружину”, Статуту та інших нормативних актів ГО “БРСМ” [5]. Українське законодавство містить тільки Закон України “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” (від 2000 р.) [6]. На відміну від українського закону, білоруський є набагато більш змістовним та сучасним, адже переглядався у 2007 р., а також передбачає більш прості умови участі населення (у тому числі молоді) у відповідних організаціях. По-перше, функція реєстрації відповідних об'єднань у Білорусії лежить на органах місцевого самоврядування, тоді як в Україні (з необхідністю узгоджень із органами місцевої влади) покладена на самих засновників громадських формувань. Більше того, у Білорусії більш розгорнуто представлені форми участі у громадському русі з охорони громадського порядку, зокрема виокремлюються: індивідуальна участь; позаштатна співпраця з правоохоронними органами, органами та підрозділами з надзвичайних ситуацій, прикордонними військами; участь в об'єднаннях громадян, що сприяють правоохоронним органам в охороні правопорядку; членство у добровільних дружинах [7].

Враховуючи соціальну незрілість сучасних громадських дитячих і молодіжних організацій, яка значною мірою виявляється у нераціональній, організаційній структурі, слабкості й аморфності, нерозвинутості на регіональному та місцевому рівнях (що особливо помітно у невеликих містах та селах), можна констатувати, що відповідна правова неврегульованість та складність виступає в ролі демотиватора діяльності щодо створення молодіжних організацій із забезпечення правопорядку. Враховуючи той факт, що саме в сільській місцевості та в малих містах залучення до підтримки

громадського порядку активістів є більш необхідним, можна констатувати, що на сьогодні молодіжні об'єднання, які діють без необхідної науково-методичної допомоги і підтримки, за відсутності чіткої координації їхньої діяльності навіть на районному рівні практично не в змозі не тільки ефективно співпрацювати для виконання постійних функціональних доручень (у тому числі охорони громадського порядку), а й забезпечувати саморозвиток молодіжних громадських організацій загалом.

У цьому контексті постає також питання лідера відповідної діяльності, адже виконання специфічних функцій, пов'язаних, зокрема, з підтримкою громадського порядку, вимагає також певної обізнаності керівників відповідних організацій у нормативно-законодавчій специфіці виконуваних функцій. Відповідну проблему в Російській Федерації (м. Казань) вирішено таким чином, що засновниками автономної некомерційної організації молодіжне об'єднання сприяння правохоронним органам є комітет у справах дітей та молоді та УВС по м. Казань. Також інституційним чином вирішено питання підтримки функціонування таких організацій. Так, служби безпеки вузів, створені наказами ректорів, директорів. Виконання функціональних обов'язків співробітниками служб безпеки регламентується положенням по навчальному закладу. Співробітники служб безпеки за рішенням ректора /директора/ щомісяця можуть отримувати доплату до стипендії [8].

В українських реаліях створення та організація діяльності відповідних молодіжних громадських об'єднань вбачається нам можливою через збільшення до цього напрямку діяльності суспільної уваги. На сьогодні престиж правоохоронних органів залишається досить невисоким, через що доцільною буде широка не лише громадська, але й інституційна підтримка учасників таких організацій. Відповідні зміни вимагають певного коригування (адаптації) українського законодавства до підтримки діяльності функціональних молодіжних організацій, зокрема організацій із підтримання правопорядку.

Ще одним напрямом вирішення проблеми забезпечення ефективності функціонування таких організацій є вирішення проблеми кадрового забезпечення. На сьогодні існує недостатня кількість фахівців для роботи із дитячими та молодіжними громадськими організаціями не тільки правоохоронного профілю. Відповідна нестача, у першу чергу, пов'язана із соціальними умовами (низький рівень оплати їхньої праці, соціальний статус у суспільстві), однак для функціональних рухів уваги набуває і питання кваліфікації співробітника. На сьогодні на державному рівні практично відсутня система підготовки та перепідготовки фахівців, лідерів-організаторів дитячих і молодіжних громадських організацій. Наявність спеціальних знань, навичок та обов'язків, які накладає на себе робота як лідера молодіжного функціонального руху поряд із загальноорганізаційними вимагає і спеціальних знань. Для фахівців молодіжних організацій сприяння право-

охоронним органам від керівників вимагається також і певний рівень практичних навичок (у першу чергу, фізичних). Відповідно, якщо відсутність такого фахівця в рухах розважального спрямування може бути вирішена за допомогою педагогів (соціальних педагогів), то залучення до функціональних рухів обов'язково вимагає готового фахівця правоохоронного напрямку, здатного працювати з молоддю.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є цілеспрямована підготовка фахівців з роботи в громадських молодіжних організаціях функціонального спрямування. При цьому відповідна підготовка повинна мати практично-прикладне спрямування та може відбуватися на базі вже діючих молодіжних організацій. Фахівці, які на сьогодні вирішують відповідні питання, на наш погляд, здатні надати професійну допомогу у створенні та поширенні молодіжного руху відповідного спрямування, а також налагодити взаємодію між різними соціальними інститутами, надати конкретного спрямування діяльності організації. При цьому варто також виходити із проведення суспільного діалогу із залученням до нього громадськості, яка виступатиме і споживачами послуг відповідної молодіжної організації (у вигляді забезпечення громадського порядку) та буде забезпечувати його соціальну інституціоналізацію.

Розглядаючи функціональне призначення молодіжних організацій щодо підтримання правопорядку, можна звернутися також до досвіду Росії та Білорусії.

При цьому можна констатувати, що відповідні молодіжні організації Білорусії більшою мірою орієнтовані на виконання соціально-виховних завдань. Зокрема, профілактика протиправних проявів у молодіжному середовищі; цивільно-патріотичне виховання молоді, реалізація проектів правоохоронної та військово-патріотичної спрямованості; підготовка допризовної молоді до проходження військової служби у внутрішніх військах МВС, Збройних силах, органах прикордонної служби, навчання в установах освіти Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь, на факультеті внутрішніх військ УО "Військова академія Республіки Білорусь", навчальних закладах силових відомств, подальшій роботі в органах внутрішніх справ [5].

Водночас у Росії перелік завдань, що постають перед молодіжними рухами правоохоронної спрямованості, є більш розгорнутим та орієнтованим на виконання більш функціонально орієнтованих завдань, зокрема: профілактика злочинів, правопорушень, наркоманії, алкоголізму серед студентської молоді; залучення молодіжних правоохоронних формувань до роз'єднання підліткових протиправних угруповань; охорона громадського порядку під час проведення молодіжних культурно-масових заходів, а також у літній період у студентських спортивно-оздоровчих заміських таборах, підтримка правопорядку у вузах і студентських гуртожитках; залучення співробітників молодіжних організацій сприяння правоохоронній ді-

яльності до спільної роботи з міліцією. На наш погляд, враховуючи кількість та ефективність роботи сучасних правоохоронних органів в Україні, українська національна модель має тяжіти до російського варіанта, однак потребує уточнення й адаптації до національної специфіки.

Висновки. Таким чином, на сьогодні в Україні склалась специфічна ситуація, яка заслуговує на широке обговорення як у середовищі фахівців із молодіжного руху, так і в цілому в суспільстві. Така ситуація пов'язана зі зростанням рівня злочинності за умов скорочення чисельності (рівня оснащення, матеріального забезпечення) правоохоронних органів. Дієвим чинником вирішення цієї проблеми є залучення до правоохоронної діяльності волонтерів. При цьому об'єктивною проблемою є забезпечення підготовки волонтерів до такої діяльності, а також їх загальне зацікавлення волонтерською діяльністю такого типу. Все окреслене можна вирішити за допомогою створення молодіжних рухів фахового (у цьому випадку правоохоронного) спрямування. Більше того, частково такий молодіжний рух має можливість виправити ситуацію з дозвіллям молоді та популяризацією здорового способу життя.

Особливої уваги поширення відповідних молодіжних рухів заслуговує в малих містах і сільській місцевості, де рівень правової культури громадян є нижчим. Принципово корисним створення відповідних рухів бачиться нам також для вирішення завдань підтримки правопорядку безпосередньо в молодіжному середовищі та в системі боротьби з незаконним оборотом наркотичних речовин.

Список використаної літератури

1. В Украине за год более чем в три раза вырос уровень преступности [Электронный ресурс] // ZN.ua. – Режим доступа: <http://zn.ua/UKRAINE/moskal-zayavil-obleee-chem-troekratnom-roste-prestupnosti-v-ukraine.html>.
2. Беларусь вне закона [Электронный ресурс] // Сайт intex-press. – Режим доступа: <http://www.intex-press.by/ru/913/incidents/10613/?tpl=54>.
3. Закон України “Про Державний бюджет України на 2013 рік” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>.
4. Лісовець О.В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України : навч. посіб. / О.В. Лісовець. – К. : Академія, 2011. – 255 с. – (Альма-матер).
5. МООП [Электронный ресурс] // Официальный сайт Минской городской организации общественного объединения “Белорусский республиканский союз молодежи”. – Режим доступа: http://minsk-brsm.by/index.php?option=com_content&view=article&id=50&catid=9.
6. Закон України “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” від 22.06.2000 р. № 1835-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.
7. Закон Республики Беларусь “Об участии граждан в охране правопорядка” от 26 июня 2003 г. №214-3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/zakon/zakb0413.htm>.

8. Молодежное объединение содействия правоохранительным органам [Электронный ресурс] // Официальный портал мэрии Казани. – Режим доступа: <http://www.kzn.ru/old/mospo.htm>.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2013

Волошин О.В. Целевые молодежные движения: проблемы функционирования и развития

В статье проанализировано современное состояние развития общественного молодежного движения в России, Белоруссии и Украине, обозначены их функциональные задачи. Охарактеризованы причины низкой эффективности молодежных общественных движений в Украине. Предложены направления повышения эффективности таких движений. Определена целесообразность распространения практики молодежных движений по поддержанию общественного порядка и отмечается необходимость создания условий для их нормативного закрепления.

Ключевые слова: молодежное движение, общественный порядок, поддержка, обеспечение, зарубежный опыт, проблемы, необходимость, молодежь.

Voloshyn O.V. Targeted youth movement: the problems of functioning and development

The paper analyzes the current state of development of the youth movement in Russia, Belarus and Ukraine as well as their functional tasks. Author determined the causes of low efficiency of youth social movements in Ukraine. Directions efficiency of such movements. Outlined feasibility dissemination practices youth movements of public order and stressed the need to create conditions for their regulatory consolidation.

Key words: youth movement, public order, maintenance, security, foreign experience, the problems need youth.